

na primerni posetvi ležeče, in koliko dobro zadelovanje semenskiga zernja k obilnišimu pridelku pripomore.

Naslednja razloga vam bo pokazala, koliko zern reži gré v 1 vagán (Metzen) in koliko prostora pride na eno zerno, če se na 1 oral zemlje poseje po 2, ali po 4, ali po 6 mernikov žita.

Vagan nove reži (2 mesca po žetvi) tehta 83 funtov; na lot take reži gré sploh 876 reženih zern; torej ima 1 vagán 2326656 zern. Oral zemlje meri 1600 štirjakov (Quadratklaster); štirjak ima 36 štirojnih čevljev; štirojni čevelj pa 144 štirojnih palcov ali col; 1 oral meri tedaj 8 milijonov, 2 sto 94 tavžent in 4 sto štirojnih palcov.

Ko bi kdo 3 mernike reži (to je polovico navadne posetve) na 1 oral posejal, in ko bi zernje le od dveh mernikov kalilo, bi taka setev že pregosta bila; ena bilka bi od druge komej 2 palca saksebi stala in bi ne imela več prostora okoli sebe, kot po 3 palce in pol; to pa bi ji ga bilo za rast premalo. V taki gošavi bi bilka ne mogla več kot en klasek zrediti, v katerim bi le 18 zern tičalo, zato kër se na oralu le 18 vagánov perdela.

Kër pa kmetovavci na oral sploh več ko 3 mernike, to je 4, 5 clo po 6 mernikov posejejo, in kër pri ti obilniši posetvi tudi le 18 vagánov pridelajo, je očitno, de je po taki posetvi na oral 3 mernike žita zaverženiga, kër se od 6 mernikov posetve po navadi več zerna ne pridelala, ko od treh. Že od treh mernikov reži na oral je setev pregosta, in veliko zernja zaverženiga, se več pa pri 4, 5 ali 6 mernikih posetve; takó spričujejo skerbno storjene skušnje. Tudi po natoroznanstvu se vé, de ni mogoče, de bi se takó gostó sejano semensko zernje, kadar ena bilka od druge komaj poldrugi pale saksebi stojí, dobro vkoreninilo in lepiga klasovja doneslo.

(Dalje sledí.)

Korún v kletih (keldrih) gnjilobe obvarovati.

Vodstvo poglavitne Saksonske kmetijske družbe je 13. Kozoperska podučenje razglasilo, kakó se ima korún čez zimo ohraniti, de ne gnije.

Kër se je tudi v naših krajih sèmtertje letas veliko nagnjitiga korúna pridelalo, in kër se je bati, de bi začeta gnjiloba naprej ne šla, oznanim našim bravcam zgorej imenovano podučenje, ktero se takóle glasi:

„Kdor korún v klet ali v kako drugo zaperto shrambo spravlja, naj gleda, de ga ne bo preveč na debelo nasipal; če ga je na manjši kupe djal, bolji je zanj. Razun tega ga mora tudi večkrat preložiti ali rahlo premetati, in naj poskerbí, de bo imel do hude zime zračne sape (lufta) dovelj, tam pa, kjer je korún na debelo nasut, naj postavi v kupe po primeri pripravnih kólov pokonci, de bojo kakor sapniki kviško stali, ali pa naj s slamo ovite kóle iz srede kupov proti oknu ali linici iz kleti napelje, po katerim bo soparca in vročina od korúna vùn šla, in hladni in čisti zrak h njemu šel.

Korún v kletih s suhim peskam zmešati, so skušeni kmetovavci že večkrat priporočevali, in po več krajih so to delo tudi poterdili. Ondi pa, kjer so korúna v kletih na debelo nasuli in se niso po tem podučenju ravnali, naj ga večkrat pregledajo, in berž ko kaj gnjiliga najdejo, naj vsiga

iz kleti spravijo, ga natanjko pregledajo, nagnjitiga odločijo, zdraviga do suhiga obrišejo, in ravno imenovane sapnike va-nj postavijo.

Kdor se tega dela z veseljem poprime, bo korún gnjilobe obvarval in si ga bo, če se le ni gnjiloba pregloboko va-nj vgnezdila, za se in za svojo živino ohranil.

Kdor bo pa ta poduk v nemar pustil, in zdraviga in nagnjitiga korúna ne bo skerbno ločil, kdor mu potrebniga čistiga zraka ne bo dajal, si bo imel sam sebi pripisati, če mu bo ves korún v nič prišel.“

Kër na Nemškim že davnej gnjiloba korúno škodo dela, so kmetovavci že veliko pomočkov poskušali; nar bolj so pa to poterdili, kar smo ravno zdej povedali. Naj se tedej naši kmetovavce tega sveta poprimejo.

Za mizarje kaj.

Mizarji, ki za mestnike hišno orodje, mize, skrinje, stole i. t. d. izdeljujejo, zamorejo po Knaverjevím svétu furnire domačiga lesa takó ogleštati, de so ptujimu nar bolj obražtanimu lesu namreč mahagovini podobni. Javor bo zlatosvitli mahagovini podoben, če se v prežilčni *) vodi namaka. Ravno ta farba se zamore lipovímu lesu s prežilčno in broščino **) vodo skupej zmešano, dati. — Hočes orehovímu lesu svitlorudečo farbo mahagovine dati, dèni ga v imenovano prežilčno omako. Če hečes akacijevi in jagnjedovi les na videz bolj temnotne mahagovine postaviti, namakej ga v prekuhani prežilčni in broščini vodi; ravno to farbo kóstanjevímu lesu pridobiti, vzemi v vodi raztopljene farbe, ki se gumigut imenuje. — Bukovímu, lipovímu in jesenovímu lesu se da rumena farba z vodo, v kateri se je ptujška rumena korenina (žutnjak, kurkuma) kuhala. — Hruševímu lesu lepo temnorumeno in blišečo farbo dati, namakvaj ga v vodi, kjer je bil gumigut raztopljen ali pa žafran. — Javorovímu in bukovímu lesu se da lepa rujava farba, če se popred z galunovo vodo namažeta in potem v vodi prekuhaniga višnjeviga lesa, ki se pod imenam Kampešenholz v štacunah dobí, namakvata. — Bukovim, lipovim in javorovim furnirjem se da lepa černa farba, če jih narpoprej v vodi namočimo, kjer se je višnjeviles (Kampešenholz), práv dobro prekuhal, s to farbo pofarban les se pa potem z vodo pomaze, v kateri je bil višnjev ali bakreni vitriol (Kupfervitriol) raztopljen. — Gumigut in višnjev vitriol so strupene farbe, ki pa človeku ali živini le takrat škodjejo, če bi se po nerodnosti povžile.

(I. Ö. allgem. Industrieblatt.)

Poduk za farbarje žimnatih sit.

Sitarji beli žimi rudečo škerlatasto farbo sploh le s kočeniľjo zamorejo dati. Kočeniľja (farba iz nekiga amerikanskiga in španskiga červa) je pa draga, zatorej so si ljudje že davnej prizadevali, kako drugo reč znajti, s ktero bi drago kočeniľjo nadomestovali. Občinske notrajno-avstrijanske obertniske Novice so unidan oznanile, de se zamore to takóle storiti: Žima se

*) Prežilka ali bražilka je dobro znan braziljanski les, s katerim se tudi pirhi o Veliki Noči farbajo.

**) Brošč ali broč (Krapp).

mora narpoprej v apnéni vodi takó dolgo namakvati, de se vse, kar je mastniga v nji, vùn spravi; potem se pa v rudečo vodo dene, ktera se napravi, če se v 4 bokalih vode 1 funt braziljanskiga lesa, kteriga Fernambukholz imenujejo, in pa pol funta apna dobro prekuha. — Če naši fabrikanti žimnatih sit tega še poskusili niso, naj priporočeno farbanje poskusijo.

Slovenske besede.

(Nadalje.)

R. Gospod! Nove učilnice napraviti, je težka stvar, skoro nemogoče za posamezne, pojedine ljudi. Meni se zdi, za sadaj bi že velika dobrota bila, ako bi se le te deželske učilnice dobro vodile, kar jih že imamo. Poravnati in poboljšati slabo učilnico je ložeji, kakor jedno iz novega vstanoviti. Jedna dobro uredjena učilnica desetkrat manj košta in desetkrat več dobička da, kakor deset slabih. Kakó bi se le deželske učilnice lepši uréditi mogle, da bi tudi ljudstvo več veselja do njih imelo?

J. Ako hočemo in resnično želimo, da bi ljudi z učilnicami veselje imeli in otroke radi v učilnice pošiljali, moramo z vso skerbjo skrbeti, da se bodo učenci mnogo koristnega za njihove žive dni naučili, in od učilnic kak dobiček imeli. Dobička se nihčér ne brani, naši prebrisani Slovenci že celo ne. Slovenskim učencam se mora pa v maternim jeziku razlagati, kteriga razumejo; ako v ptujem jeziku razlagaš, je vse zastonj, toliko kakor bi rakam žvižgal; še po slovensko jim kadaj težko dotrobiš, v ptujem jeziku pa ni mogoče. Naj le skusi, kdor ne verjame. — Práv lepo je v Novicah letas (na str. 51.) opomenil g. L. P. „da bi se slovenšina v malih šolah ne zatirala in de bi se v maternim jeziku saj tisti učenci gladko brati, pisati in rajtati učili, ki ne bodo v vikši šole šli, ampak na kmetih ostali in kmetijstva in rokodelstva se poprijeli. Kolikokrat slišimo kmete tožiti, de otroci deželske šole zapustivši, si še ne znajo svojih nar bolj potrebnih reči ne v nemškim jeziku zapisati, kar stori, de so šole pri kmetih le malo obrajtane.“ Tudi gosp. —k— jo je práv dobro zadel, kar je od malih šol po Slovenskim v 11. listu Novic pisal.

(Konec sledí.)

Prašnikarjev vert na Cvetežu.

Naše Novice se rade po svetu ozirajo, in karkoli posebniga vidijo ali slišijo, rade svojim bravcam oznanijo. Nej jim tedej tudi od prostiga kmeta Jožefa Prašnikarja iz Cveteža, podfare Marije Device na sveti Gori blizo Vač kaj povedó. — Ta pobožni stari mož je z velikim trudam pred nekimi leti na visocim hribu, kjer zavoljo pešene zemlje ne trava ne les ne raste, vert napravil, de ga je veselje viditi. Zemljo je z velikim trudam iz doline na nerodovitni hrib nosil in takó napravljen vert s cveticami in s sadnimi drevesi obsadil. Na zidanim stalu, iz kteriga je lep pogled krog in krog, je po svoji samovednosti sončno uro napravil in s to napravo svoj vert olepsal. Kakor mati svoje otročice, ljubi on svoje cvetlice in drevesa, ktere pozimi skerbno s slamo pokriva in ovezuje, de jim hudi mraz ne škodje. Vse njegovo veselje je ta vert, kteriga akoravno na hribu ležečiga, je že marsikteri ogledovat prišel. Še clo pesem je naredil od preljubljeniga verta, in sam vižo zložil, po kteri jo on kej rad poje. Kér Prašnikar tudi „Novice“ práv rad bere, je svojo pesmico vredništvu pernesel in prosil, de bi jo v Novicah natisnili. Radi bi mu to

prošnjo spolnili, ko bi nam za take predolge pesmi prostora ne manjkalo. Zatorej pobožniga pevca in vertnarja vsim bravcam perporočimo, de nej ga, ko jih pot memo „Cveteža“ pelje, obišejo, de jim bo vertec pokazal in pa pesmico zapel; večiga veselja mu nemorejo skazati. Za pokušnjo perve verstice te pesme našim bravcam tukaj podamo, ki samouka ne bojo sodili po meri učnih pesnikov.

Dečleta 'z doline pridejo,
Prijazno me poklicejo:
„Dejte venec nam rudeč,
De vsakterimu bo všeč.“

Jez jim pa odgovor dam:
„Le po-nj pridte — vam ga dam,
Lepe vijolce, nageelce
In pa tudi gartrašce.“ i. t. d.

Kopitar.

Gosp. Dr. M. J. Fesl je v Dunajskih Novicah 3. dan tega mesca naslednji za vse Slovijane zanimivi popis razglasil, kteriga nekoliko okrajšaniga tukaj bravcam naznanje dati hitimo.

„Nekaj nar boljših prijatlov rajneiga c. k. dvorskiga svetovaveca in perviga varha c. k. dvorne bukvarnice gosp. Jerneja Kopitarja, je želelo mesto njegoviga pokopa s prostim spomenikom zaznamnati. Zatorej so že lani nektere njegovih bližnih in daljnih prijatlov in spoštovavcov povabili, jim z radovoljnimi perneski k temu namenu pripomoči in v kratkim so spravili 350 gold. vkupej. Med temi sta dala Ljubljanski škof in knez gosp. Anton Alojz Wolf in Teržaški škof gosp. Matevž Ravnikar, vsak po 50 gold. — knez Miloš Obrenovič in Mavrici grof Ditrihštajnski po 30 gold. — žlahtna gospodična T. H. pri kteri je Kopitar nekaj let prebival, 5 gold. i. t. d. Umerl je Kopitar pri svojim rojaki in starim prijatlu c. k. profesorju Jenkotu.

C. k. dvorni zidarski svetovavec gosp. Pavl Sprenger je ukazal narediti temu denarju primerjen nadgrobnik kamen iz izličieniga Dunajskiga granita in je preskerbil za njegovo izdelanje spodobni naris. V kamen je vrezan naslednji pozlačen napis v latinskim jeziku:

*Bartholomæus Kopitar
Carantanus
natus in pago Repnje ad Aemonam
d. 23. m. Augusti 1780
in slaviciis literis augendis
magni Dobrovii
ingeniosus æmulator
obiit Vindobonæ d. 11. m. Augusti 1844. *)*

Korotanija je veliko pomenljiva beseda stare zgodovine Slovjanov, kteri je vse Kopitarjevo delo in celo njegovo življenje veljajo. In kér je stara Korotanija tiste dežele takraj Donave obsegla, v kterih tudi njegova domovina Krajn leži, se je sam rad Korotanca imeoval in si je v čast štel, de je v tim kraji njegova zi-

*) Poslovenjen bi se ta napis takóle glasil: *Jernej Kopitar, Korotanec (Slovenec), rojen v Repnjah poleg Ljubljane 23. dan Velkiserpana 1780, v vzviševanji slovijanskih učenost velkiga Dobrovskiga bistroumni naslednik; umerl na Dunaji 11. dan Velkiserpana 1844.* Ali bi ne bilo bolj práv bilo, ko bi bili na tem spomeniku na ravnost *Kopitarjevo* rojstno deželo zapisali in namest *Carantanus* (Korotanec) *Carniolus* (Krajne) postavili? *Nekdanje Korotanije ni več*, in je že davnej ni bilo, ko je bil *Kopitar* rojen. Beseda *Carniolus* (Krajne) bi vsak lahko razumel, pomembo besede *Carantanus* pa le tisti, ki je v stari slavijanski zgodovini zveden. Gosp. Dr. Fesl je resnico tega sam dobro občutil, zato jo je bravcam Dunajskih Novic v pričujočim popisu razložil. Kdo je bo pa bravcam na pokopališu razlagoval?? Napisi na nadgrobjih so pa zato narejeni, de jih ni treba vganovati, in de jih tudi tisti razumeti zamorejo, ki niso ravno visoko učeni v staroznanstvu. Vredništvu.